

ВІДГУК

**офіційного опонента доктора економічних наук, доцента
ШЕЛЕНКО Діани Іванівни на дисертаційну роботу
ДЮК Анни Андріївни на тему: «Розвиток та організаційно-економічна
соціалізація підприємництва на селі: теорія, методологія, практика», по-
дану на здобуття наукового ступеня доктора економічних наук за спеці-
альністю 08.00.04 – економіка та управління підприємствами
(за видами економічної діяльності)**

Актуальність теми дисертаційного дослідження та її зв'язок з науковими програмами, планами, темами. Сучасні моделі і соціально-економічна ефективність господарювання в сільському секторі економіки залежать від розвитку підприємництва. Для України, держави, яка перебуває в довготривалому статусі транзитивності економічної системи з утвердженням ринкових відносин цей сектор має виключне значення, а в останні роки він став базовим у досягненні глобальної конкурентоспроможності. Відповідно на часі науково-практичні оцінки і визначення напрямів розвитку села, сільських територій, аграрного сектору, зокрема за рахунок розроблення й методологічної актуалізації механізмів організаційно-економічної соціалізації підприємств, що полягають: у формуванні політики сприяння становленню соціально відповідальних підприємницьких структур – соціальних підприємств; забезпеченні стимулювання соціально-ефективного господарювання на засадах сталого розвитку.

Реалізація політики сприяння розвитку та забезпечення організаційно-економічної соціалізації підприємництва на селі не відповідає критеріям селозберігаючої моделі господарювання і ці проблему потрібно вирішувати стратегічно, системно розбудовуючи системи соціально відповідальної підприємницької діяльності у рамках концепції соціальної економіки. Зазначені проблеми відповідають потребі у поглибленні досліджень формування соціально-економічної ефективності підприємств у сільському господарстві, а також розвитку соціально конкурентних організаційно-правових форм господарювання. З огляду на це, дисертаційна робота А.А. Дюк на тему: «Розвиток та організаційно-економічна соціалізації підприємництва на селі: теорія ме-

тодологія, практика» є актуальною та має важливе значення для науки і практики, адже виділяється як інноваційний напрям наукового пошуку.

Дані критерії визнання актуальності проблеми підтверджуються практикою виконання дисертації у межах науково-дослідних робіт Вінницького національного аграрного університету: «Управління розвитком економічних систем в умовах міжнародної конвергенції аграрного бізнесу» (номер державної реєстрації 0107U004204), «Розробка новітньої концепції використання відходів сільського господарства для забезпечення автономії аграрних підприємств» (номер державної реєстрації 0119U100786), «Розвиток органічного виробництва в Україні на основі модернізації навчального процесу аграрних закладів вищої освіти» (номер державної реєстрації 0118U00142).

Внесок автора полягає в обґрунтуванні теоретико-методологічних основ парадигми соціального підприємництва та науково-практичному розкритті засад вітчизняної практики організаційно-економічної соціалізації підприємництва на селі, класичного і соціального, а також розробці концепту перспективного розвитку та організаційно-економічної соціалізації підприємництва, що відповідатиме принципам ведення соціально відповідального бізнесу, поширенню соціально відповідальних за принципами побудови форм підприємств в Україні.

Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації, їх достовірність. Зміст дисертаційної роботи свідчить про використання автором інформаційного масиву зарубіжних та вітчизняних джерел з досліджуваної проблеми, послідовність у розв'язанні сформульованої наукової проблеми, достатню обґрунтованість висновків. Розкриття наукових результатів досягається завдяки використанню комплексу загальнонаукових та спеціальних методів досліджень.

Належна достовірність результатів наукового дослідження забезпечується тим, що інформаційна база охоплює нормативні документи органів управління, звітність Державної служби статистики України, статистичні дані міжнародних організацій і незалежних аналітичних агенцій, аналітику ре-

зультативності розвитку сільськогосподарських та соціальних підприємств.

Виклад матеріалу дисертаційної роботи доповнюється графічними ілюстраціями, розрахунковими таблицями та додатками. Основні наукові тези і положення роботи логічно й переконливо аргументуються, а у необхідних випадках підтвержені відповідними аналітичними даними.

Розгорнутий аналіз теоретико-методологічних основ визначення засад розвитку та організаційно-економічної соціалізації підприємництва на селі, вміле поєднання актуальних методів та прийомів дослідження, оцінки та інтерпретації фактологічних даних про соціально-економічні процеси у розвитку підприємництва на селі є базовим підґрунтям для констатації високого рівня аргументованості основних наукових положень, висновків та рекомендацій, які містяться у дисертаційній роботі А.А. Дюк Аргументація основних положень у дисертаційній роботі відрізняється чіткістю, взаємоузгодженістю із основними її позиціями та твердженнями.

Зроблені автором висновки обґрунтовано логічно, статистично, економетрично, цілком співставні з визначеними цілями та завданнями дисертаційного дослідження.

Результати дисертаційного дослідження апробовано на міжнародних та вітчизняних науково-практичних заходах – конференціях, семінарах, круглих столах, форумах. Окремі положення роботи впроваджені в діяльності органів державної влади, прийняті до використання підприємницькими формуваннями, про що свідчать довідки.

Наукова новизна положень і результатів, одержаних особисто здобувачем та поданих на захист. За результатами дисертаційного дослідження в рамках обраного предмета і об'єкта наукового пошуку, виконання поставлених завдань отримано приріст теоретичних знань та обґрунтовані висновки науково-практичного змісту, які становлять наукову новизну дисертації. До таких положень слід віднести:

– удосконалено теоретико-методологічні засади визначення змістовних характеристик підприємництва як: соціально-економічного явища, механізму

практичного втілення пріоритетності поступального розвитку економічних та соціальних систем; підсистеми формування інноваційності, конкурентоспроможності, ефективності, соціальної спрямованості господарювання, що передбачає утвердження моделі організаційно-економічної соціалізації результатів, включення підприємств у провадження економічних та соціальних дій для забезпечення суспільного добробуту; практично реалізується в системі «суспільство-підприємець-держава-ринок» як коаліції інституцій сприяння прогресу (п 1.2);

– вперше визначено структурні складові організаційно-економічної соціалізації підприємництва за сукупністю підприємств різних організаційно-правових форм, розмірів та секторальною приналежністю, організацією підприємницького господарювання із забезпечення зайнятості населення й соціально-економічного розвитку території, формування соціальної відповідальності підприємств; сформовано методичні положення її оцінки на селі, які включають кваліфікацію складових позицій для аналізу, методичну схему порівняння результативності, визначення сфер соціалізації за організаційними й економічними пріоритетами, визначенням соціальної ціни господарювання; організаційно-економічні характеристики ролі і методичні положення оцінки соціалізації підприємництва, а також соціальної відповідальності у механізмі підприємницького господарювання, які включають концептуальні пріоритети галузевого – сільськогосподарського спрямування (2.4);

– розкрито тенденції структурної динаміки організаційно-економічної соціалізації сільськогосподарського підприємництва, яка полягає виокремленні показників для оцінки участі підприємницьких структур у формуванні соціального ефекту зокрема на внутрігосподарському рівні, що стосується розробки та імплементації методичних положення оцінювання соціальної відповідальності на засадах виявлення і кваліфікації соціально спрямованих витрат за їх вартістю й структурою у собівартості продукції, а також за оцінками зайнятості, розвитку галузевих підсистем господарювання (рослинництво і тваринництво) (2.4);

– запропоновано методичні положення і здійснено характеристики організаційно-економічних форм розвитку та соціалізації підприємництва, що дозволило встановити національно-ідентичний зв'язок економічного і соціального ефектів у функціонуванні сільськогосподарських підприємств, виявити особливості сучасної практики поширення соціального підприємництва в економіці і на селі, які полягають у прямому зв'язку тенденції створення соціальних підприємств та якості соціального капіталу (п. 4.1);

– здійснено наукову систематизацію та кваліфікацію особливостей формування суспільного і приватного інтересу економічних агентів у процесі організаційно-економічного трансформування сільськогосподарського сектору, а також методичні співставлення тенденцій розвитку кооперації як чинника консолідації економічних спроможностей стейкхолдерів соціалізації господарювання на селі з метою розширення їх участі у забезпеченні підтримки розвитку територій (п. 4.2);

– запропоновано концептуальне бачення моделі розвитку та організаційно-економічної соціалізації підприємництва у реалізації засад сталого розвитку сільських територій в основі якої пріоритет реалізації політики селозбереження за активної участі підприємців у розбудові системи господарських, економічних, соціальних відносин (п. 5.3).

Значимість результатів дослідження для науки та практики, рекомендації щодо їх використання. Результати дисертаційного дослідження за сукупністю теоретико-методологічних напрацювань і практичних рекомендацій, які слід кваліфікувати як значний приріст знань за вкладом в економічну науку, що відповідає авторській розробці наукових положень, які здійснені на основі міждисциплінарного підходу й означають: комплексні напрацювання з підтвердження засад розуміння підприємництва як господарської системи, результати функціонування якій соціалізуються у процесі ринкового обігу; визначення характеристик організаційно-економічної соціалізації підприємництва як системи, поширення підприємств різних організаційно-правових форм і участі їх у господарському механізмі й вирішенні соціально-

економічних проблем розвитку сільських територій; науково і практично обґрунтовані рекомендації щодо стимулювання соціального підприємництва як інноваційної для України форми підприємницького господарювання.

Зазначене підтверджується документально засвідченими фактами впровадження пропозицій здобувача у діяльність державних інституцій, громадських об'єднань і суб'єктів господарювання, зокрема результати досліджень А.А. Дюк використані: Департаментом агропромислового розвитку, екології та природних ресурсів Вінницької облдержадміністрації (довідка №05-01-27/722-1 від 07.10.2020 р.); у роботі Відділу агропромислового розвитку Тульчинської райдержадміністрації Вінницької області (довідка № 01-01-28/1431 від 07.10.2020 р.); діяльності підприємств Тульчинського району Вінницької області: СТОВ «Авангард» (довідка № 58 від 18.05. 2020 р.), ФГ «Агро-Вас» (довідка № 38 від 07.10. 2020 р.), ТОВ «Богданівське» (довідка № 87 від 3.08. 2020 р.), ПСП «Україна» (довідка № 101 від 13.07. 2020 р.), ПрАТ «Дружба» (довідка № 45 від 24.06. 2020 р.); при викладанні навчальної дисципліни «Економіка праці та соціально-трудова відносини» у Вінницькому національному аграрному університеті (довідка № 01.1-60-1633 від 23.10.2020 р.).

Особистий внесок здобувача. У відповідності вимог до дисертацій на здобуття наукового ступеня доктора економічних наук, результати за темою дисертації здобувачем опубліковано у 45 наукових працях, з яких: 2 розділи – у колективних монографіях у міжнародних виданнях, 1 розділ – у колективній монографії у вітчизняному виданні, 2 статті – у закордонних виданнях, які індексовані в міжнародних наукометричних базах Scopus та Web of Science, 26 статей – у наукових фахових виданнях України та 14 тез доповідей. Результати, представлені у публікаціях, повною мірою репрезентують основні положення дисертації та роблять їх доступними для ознайомлення наукової громадськості.

Вивчення дисертаційної роботи та автореферату свідчать про відповідність змісту автореферату основним положенням дисертації. В авторефераті

повною мірою розкрито всі основні наукові результати отримані автором в процесі дослідження, ступінь новизни розробок, висновки та рекомендації.

Дискусійні положення та зауваження до дисертації. Попри позитивну оцінку роботи, щодо окремих її положень можна висловити певні зауваження та побажання, які загалом слугують підставою для дискусії й пропонувані для поглиблення вивчення автором проблеми у перспективі.

1. Додаткового, більш розгорнутого пояснення, потребує позиція автора на с. 39 у п. 1.1 дисертації про те, що «утвердження законів ринку і принципів загального конкурентного обміну утворило клас підприємців».

2. Не зовсім коректним щодо статусу підприємництва є висновок дисертанта про те, що «чиста модель соціального підприємництва базується на принципах неприбутковості, а діяльність соціального підприємства переважно нічого спільного не має з фактором економічної діяльності» (п. 1.3, с. 98).

3. Таблицю 2.1 (п. 2.1, с. 151) для кращого розуміння слід було доповнити критеріями, які характеризують відмінності форм підприємств за статусами (результатами) організаційно-економічної соціалізації.

4. Пропоновані у розділі 5, п. 5.1 (с. 403 – 406) стратегічні кроки мотиваційного сприяння розвитку соціального підприємництва на селі носять організаційний контекст, проте бажано було надати економічні оцінки їх доцільності або визначити економічний ефект від впровадження зазначених заходів.

5. Доцільно було також більш конкретно сформулювати пропозиції (п. 5.3) щодо використання на практиці критерію соціальної ціни виробництва, зокрема щодо того – для прийняття яких управлінських рішень при реалізації стратегічних пріоритетів розвитку та організаційно-економічної соціалізації підприємництва його можна використовувати.

Разом з тим, висловлені зауваження та побажання не применшують в цілому високий теоретико-методологічний та прикладний рівень дисертаційної роботи і є підставою для її позитивної оцінки.

Загальний висновок

Дисертаційна робота ДЮК Анни Андріївни на тему: «Розвиток та організаційно-економічна соціалізації підприємництва на селі: теорія, методологія, практика» є самостійним, цілісним, завершеним, логічно побудованим науковим дослідженням. У роботі досягнуто поставлену мету, розв'язані та висвітлені завдання теоретичного та прикладного характеру. Зміст автореферату та основних положень дисертації є ідентичними. Робота відповідає вимогам МОН України та пп. 9, 10, 12 «Порядку присудження наукових ступенів», затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України № 567 від 24 липня 2013 р. зі змінами, внесеними згідно з Постановою КМУ № 656 від 19.08. 2015 року. Тема дисертації та подані в ній результати відповідають паспорту спеціальності 08.00.04 – економіка та управління підприємствами (за видами економічної діяльності). Нові наукові положення, висновки та рекомендації, одержані в ході дисертаційного дослідження та винесені на захист, вирішують наукову проблему забезпечення ефективного розвитку та поглиблення організаційно-економічної соціалізації підприємництва на селі.

Вважаємо, що автор дисертації «Розвиток та організаційно-економічна соціалізації підприємництва на селі: теорія, методологія, практика» Дюк Анна Андріївна заслуговує на присудження наукового ступеня доктора економічних наук за спеціальністю 08.00.04 – економіка та управління підприємствами (за видами економічної діяльності).

Офіційний опонент:

доктор економічних наук, доцент
професор кафедри теоретичної і прикладної
економіки ДВНЗ Прикарпатський
національний університет
імені Василя Стефаника

Д.І. Шеленко

